

הימלר, הינריך (1945-1900)

(Heinrich Himmler). ראש הס"ס ומקימו למעשה, ראש הגסטפו והופן ס"ס, שר הפנים ב-1945-1933 והאיש השני בחשיבותו ברייך.

ה' נולד במינכן למורה קתולי אדוק ובעל אישיות סמכותית. בסוף מלחמת-העולם הראשונה היה צוער בגדוד באווארי. אחרי המלחמה למד ה' בבית-ספר גבוה לטכנולוגיה וקיבל דיפלומה בחקלאות. אחרי שעבד זמן קצר כאיש-מכירות הצטרף ה' לארגון לאומני, צבאי-למחצה, ובמסגרתו השתתף ב'פוטש' הנפל של היטלר במינכן בנובמבר 1923, לצידו של ארנסט רם. אחר-כך היה ה' מזכירו של גרגור שטרסר וסגנו בבואריה, בשווייה ופפליץ (פליטינט). ב-1925-1930 היה ה' גם האחראי למעשה על מערך התעמולה של הנאצים. ב-1927 נשא אשה, וזמן קצר עסק בגידול עופות, אך נכשל כליל בעיסוק זה.

בינואר 1929 מונה ה' למפקד גדוד שומרי ראשו של היטלר (SS, Schutzstaffel). בגדוד היו אז כ-200 איש, לובשי חולצות שחורות. ה' הגדיל מאוד את הגוף שבפיקודו, ובעלות היטלר לשלטון ב-1933 היו בו 52,000 איש. במרוצת השנים היה הס"ס לקיסרות אדירה בתוך המדינה הנאצית. ה', שב-1930 נבחר לרייכסטאג מטעם הנאצים, פעל גם לשחרר את הס"ס מפיקוח הס"א של רם, שלו היה כפוף. הוא הקים את 'שירות הביטחון' (ס"ד), שבראשיתו היה שירות מודיעין אידיאולוגי של המפלגה, הפקיד עליו את רינהרד הידריך, וב-1933 פעלו שני האישים להבטחת השלטון הנאצי בבואריה. במרס 1933 מונה ה' לראש משטרת מינכן, וכעבור זמן קצר למפקד המשטרה הפוליטית בבואריה כולה. בספטמבר 1933 נתמנה למפקד כול המשטרות הפוליטיות בגרמניה, פרט לפרוסיה, וב-20 באפריל 1934 מונה גם למפקד המשטרה והגסטפו בפרוסיה, אף שרשמית היה כפוף בפרוסיה להרמן גרינג. נקודת המפנה בעלייתו לשררה היתה בליל 30 ביוני 1934, שבו נערך 'טיהור' בס"א. ה' מלא תפקיד נכבד ב'טיהור', ועם שבירת כוחו של הס"א נסללה הדרך לעלייתו של הס"ס, כארגון עצמאי, שעליו הוטלה 'אבטחת...' התגלמותו של הרעיון הנציונל-סוציאליסטי ותרגום תורת הגזע לעקרון פעולה דינמי.

ב-17 ביוני 1936 הוכתרו בהצלחה מאמצי ה' להשתלט על כול המשטרות הפוליטיות והפליטיות ברייך השלישי, משמונה לראש הגסטפו נוסף על היותו רייכספירר של הס"ס. ה' היה איש ארגון ומינהל מוכשר ביותר, הצטיין בדקדקנותו, בתחבולתו וביעילותו, וניחן בכושר עבודה מדהים ובתאווה בלתי מרוסנת לשררה. כול התכונות הללו מצאו ביטוי בצבירת משרות שלטון רשמיות, ובשכלול שיטות הטרור המאורגן של המדינה נגד יריביו הפוליטיים והאחרים של המשטר.

ב-1933 הקים ה' את מחנה הריכוז בדכאו. בשנים שאחרי-כן ריכז, בעידודו של היטלר, את מערך מחנות הריכוז בפיקוחו של הס"ס והגדיל מאוד את הקריטריונים להגדרת הקבוצות

שדין מעצר במחנות ההם. לגזענותו הקנאית וצרת האופק של הי' ומסירותו למיתוס ה'ארי', נלוו נטייה לפילוסופיה מיסטית, עיסוק כפייתי מעוות בהיפנוזה, ונהייה אחר הנסתר ואחר תרופות צמחוניות ורפואה הומאופטית. בנאום בינואר 1937 הכריז הי' כי 'הנעשה במחנות הריכוז הוא ההוכחה הממשית ביותר לחוקי התורשה והגזע. תמצא שם חולי הידרקון-הראש, פוזלים, אנשים מעוותי צורה ויהודים למחצה – מספר ניכר של בני-אדם נחותים'. משימתו של העם הגרמני היא 'המאבק להשמדת תת-האדם מכול סוג שהוא ובכול מקום בעולם, כול אותם המאוגדים נגד גרמניה, שהיא גרעין הגזע הגרמני, נגד גרמניה, מגינת התרבות האנושית. המדובר הוא בקיומו של האדם הלבן או בקיצו, ואנו מכווני גורלו'. חידושו המכריע של הי' היה בהפיכת הגזענות מתפיסה שלילית, מושתתת על אנטישמיות מקובלת, ל'משימה ארגונית לבניית הס"ס'. הוא ביקש להבטיח את הגזענות על-ידי מחנות ריכוז בפיקוח הס"ס, כשם שבמלחמת-העולם השנייה ביקש לבסס את התיאוריות בדבר עליונות ה'ארים' באמצעות חיסולם הטוטלי של היהודים והשמדתם החלקית של הסלונים בפולין וברוסיה. איש הס"ס אמור היה, לפי תפיסתו, לגלם טיפוס אנושי חדש, שייעודו המשיחי הוא ליישב מחדש את שטחי מזרח אירופה. האריסטוקרטיה המתוכננת ההיא, שתחונך בחברה סגורה למחצה, ושתעמוד בראש המערכת הנאצית הכללית, אמורה היתה להוכיח את ערך דמה באמצעות 'פעולה יוצרת' והישגים.

בראשית פעולתו כרייכספירר של הס"ס העלה הי' את העיקרון של סלקציה גזעית וחוקי נישואין מיוחדים, שיבטיחו את זיווגם השיטתי של אנשים 'בעלי ערך גבוה'. הכפייתיות של הי' באשר ליצירת גזע של 'אדם עליון' באמצעות ריבוי טבעי משתקפת בעידוד שנתן ללידות בלתי חוקיות באמצעות הלבנסבורן (Lebensborn, 'מקור החיים') – מעין חוות הרבעה לבני-אדם הרשומה על שם המדינה, שבה יכלו נערות צעירות, שנבחרו בגלל תוויהן ה'נורדיים' המושלמים, להזדווג עם אנשי הס"ס. צאצאי הזיווגים ההם זכו לטיפול טוב יותר מהטיפול המקובל במוסדות לאמהות נשואות. פקודתו הנודעת לשימחה לכול אנשי הס"ס בעניין העמדת ולדות, שניתנה ב-28 באוקטובר 1939, קובעת כי 'משימתן העליונה של נשים ונערות גרמניות בעלות דם טוב תהיה ללדת את ילדיהם של הלוחמים היוצאים למלחמה. משימה זו לא תיעשה מתוך קלות-ראש אלא מתוך עמדה של רצינות מוסרית עמוקה'. הקיבעון ההוא התבטא גם בתביעתו לאפשר לגיבורי מלחמה לשאת אשה שנייה.

הי', נמוך קומה וביישן, נראה כפקיד בנק צנוע, ולא שליט כול יכול של משטרת גרמניה. התנהגותו הפדנטית ו'נימוסיו המעודנים' הוליכו שולל מבקר אנגלי, והלה טען כי 'לא פגשתי בגרמניה אדם רגיל יותר ממנו'. למעשה נמצא בהי' שילוב מוזר של הזיות רומנטיות מטורפות ויעילות קרה וחסרת מצפון. הוא תואר, אומנם, כ'אדם בעל תנועות שקטות, נטולות רגש, אדם בלי עצבים', אך סבל ממחלות פסיכו-סומטיות, מכאבי ראש עזים ומהתכווצויות מעיים. הי' כמעט התעלף למראה 100 יהודים, ביניהם נשים, מוצאים להורג על גבול רוסיה.

בעקבות החוויה ההיא פקד להשתמש בשיטה 'אנושית יותר' בהוצאה להורג – באמצעות גז רעיל בתוך תאים שייבנו במיוחד לצורך זה ויוסוו כמקלחות.

הי' ראה את הס"ס כ'מיסדר האבירים הטוטוניים' מימי-הביניים שקם לתחייה והוא עומד בראשו. הוא ראה בו גם בית-גידול לצמיחת אריסטוקרטיה חדשה 'לגזע האדונים' (הרנפולק), אריסטוקרטיה שתבסס על הערכים המסורתיים של כבוד, ציות, אומץ ונאמנות. עם זאת היה הס"ס בשבילו גם מכשיר לניסוי ענקי בתחום הנדסת הגזע המודרנית. לדעתו, אותה כת מיוחסת עתידה להיות הגרעין הקשה שיבטיח את שלטון הקיסרות הגרמנית באירופה, ומתוכה עתיד להיווצר הבסיס למנגנון מדיני חדש השולח זרועותיו אל כול שטחי החיים בכול רחבי הרייך השלישי. הי' גייס 'ארים' בני עמים שונים לופן ס"ס וראה בכך אמצעי להגשמת חזון 'הרייך הגרמני של האומה הגרמנית', רייך שיתבסס על ברית פיאוודלית בין הקהילות המרכיבות אותו ובין הפירר. הפירר, מגן קהילות הרייך ואדון, הוא התגלמותה של גרמניה העתידה להיות מרכז לישות פוליטית גבוהה יותר.

בסוף שנות ה-30 נראה היה כי הסיכוי לעצב רייך גרמני מעין זה קרוב למימוש, אותה עת הגיע הי' לשיא עוצמתו. באוקטובר 1939 מינהו היטלר לנציב הרייך לחזוק הלואם הגרמני ונתן לו שלטון מלא על אותו חלק של פולין שסופח אז לרייך. הי' היה אחראי להחזרת בני מוצא גרמני לתחומי הרייך, וביקש להחליף את האוכלוסייה הפולנית והיהודית באיזור המסופח בפולקסדויטשה מן הארצות הבלטיות ומאזוריה המרוחקים של פולין.

הי' הוכיח את דבקותו הקנאית בתורת הגזע במעשים שנעשו במסירות מוחלטת ושנועדו להגשים בפועל את הרעיונות ההם. ערב הפלישה לברית-המועצות רוכזו כול מכשירי הכוח בידיו: הוא פיקח על ה'משרד הראשי לביטחון הרייך' באמצעותם של היידריך ואחריו ארנסט קלטנברונר. בפיקודו נמצאו גם המשטרה הפלילית של ארתור נבה, שירות המודיעין הפוליטי לענייני חוץ של ולטר שלנברג והגסטפו שבהנהגת הינריך מילר. הי' שלט על מחנות הריכוז וההשמדה שהוקמו בפולין באמצעות הס"ס, והופן ס"ס היה כעין צבא פרטי רב עוצמה שלו – מספר הדיוויזיות של הופן ס"ס עלה משלוש ל-35, והוא היה לכוח צבאי המתחרה בורמכט. נוסף לסמכויות האדירות הללו פיקח הי' על המינהל הפוליטי באזורים הכבושים, ובאוגוסט 1943 מונה לשר הפנים, דבר שהעניק לו הגמוניה על בתי-המשפט ועל השירות הציבורי.

הי' השתמש בסמכויות הללו באכזריות איומה – ניצל את עמי מזרח אירופה ה'נחותים' בעבודת עבדים, השמיד, על-פי הוראותיו של היטלר, מיליוני יהודים בגזים, ותיכנן תוכניות להפלות ולעיקור של המונים בקבוצות אתניות שלמות. באישורו של הי' פיתח הס"ס מדע-כביכול מיוחד משלו, מלווה בגרימת סבל בל-יתואר לאזרחים תמימים. הי' שמח לספק 'יחידים בלתי-סוציאליים' – פושעים, יהודים, צוענים וכו' – שיהיו שפני-ניסיון ב'ניסויי ההקפאה' שנועדו לבחון את מידת הקור שיכול אדם לשאת, או בניסויי הגובה, שבהם בחנו עמידתם של שפני-ניסיון אנושיים בתנאי תת-לחץ. הי' התייחס לניסויים הרצחניים והפסידו-

רפואיים ההם כאילו נערכו על תרבויות בקטריולוגיות. הדיקטטור ההוא של המשטרות בגרמניה, שלא יכול היה לשאת התאכזרות לבעלי-חיים ושמעולם לא ניצל את מעמדו לתועלתו האישית, היה אדיש לחלוטין לגורלם של מיליוני אדם שנרמסו במכונת רצח ההמונים ששלט עליה.

הי' היה מארגנו של ה'פתרון הסופי של בעיית היהודים', ומוציאו לפועל, והוא מלא את המשימה ביעילות ובקנאות, מתוך אמונה נלהבת בתורת הגזע. הוא הגשים את מטרתו – השמדת עם – במיטב כשרונו כאיש מינהלה יעיל וכפוליטיקאי. בהשמדתם הפיסית של היהודים ראה הי' ייעוד. בעיניו ובעיני רבים מתומכיו היה רצח ההמונים אכזריות הכרחית לשם השגת עליונות הגזע ושלטונו בעולם, ובעיצוב דמותו של הס"ס ראה הי' את מבחנו העליון. בהקשר זה, סבר הי', מבלי להתייחס לרגשותיו האישיים כי ה'פתרון הסופי' הוא הישג היסטורי אדיר של הס"ס. ב-6 באוקטובר 1943 אמר הי' בנאום בפוזן בפני יותר מ-100 קצינים בכירים של הס"ס והמשטרה:

ברצוני לדבר אתכם בגלוי על עניין רציני. עלינו לדבר על כך בינינו לבין עצמנו בגלוי, אך לעולם לא נדבר על כך בפומבי... אני מתכוון לפינוי היהודים, להשמדת (Ausrottung) הגזע היהודי. זהו דבר שקל לדבר עליו. "הגזע היהודי הולך ומתחסל" אומר חבר מפלגה אחד, והרי זה ברור, זה נאמר במצע שלנו – חיסול היהודים, ואנו עושים זאת – משמידים אותם. ואז באים הם, שמונים מיליון גרמנים טובים, ולכול אחד יש "יהודי הגון" שלו. השאר הם, כמובן, שרצים, אבל זה, האחד הזה, הוא סוג א' א' (Ein Prima Jude). אף אחד מהם לא התנסה בכך. רובכם יודעים מה משמעות הדבר כאשר 100 גופות מוטלות זו ליד זו. או 500 גופות או 1,000 – פרט ליוצאים מן הכלל שמקורם בחולשה אנושית – להישאר הגונים (Anstaendig Geblieden Zu Sein), זה מה שחישל אותנו. זהו דף מפואר בהיסטוריה שלנו שמעולם לא נכתב ושלעולם לא יכתב.

עם הפלישה לברית-המועצות קיבל הרייכספירר ס"ס 'תפקיד מיוחד (Sonderaufgabe) מטעם הפירר', וארבע אינצגרופן החלו רוצחות יהודים בשטחי המזרח הכבושים. באביב 1942 הקים הס"ס את מחנות ההשמדה בלז'ץ, סוביבור וטרבלינקה. הי' היה הכוח המניע בחיסול הגטאות וביישום ה'פתרון הסופי'. הוא הוציא לפועל את הגירושים ומעשי הרצח באירופה הכבושה באמצעות המנגנון שעמד לרשותו, והיה דמות המפתח בתהליך הכנתו של ה'פתרון הסופי של בעיית היהודים' באירופה.

בעקבות נסיון הנפל לרצוח את היטלר ביולי 1944 התעצם מעמדו של הי' עוד יותר, והורמכת נאלץ להסכים למינויו למפקד עליון של צבא המילואים, נוסף על שאר תפקידיו. הפיקוד העליון על קבוצת הארמיות של הויסלה אף הוא נמסר לידי, למרות חוסר נסיונו בענייני צבא. ואולם, לקראת סוף המלחמה השתכנע הי' כי גרמניה קרובה להתמוטטות, וניסה לפנות אל בעלות-הברית במטרה לפתוח במשא-ומתן על שלום באמצעות מתווך, הרוזן פולקה ברנדוט.

הי' פקד להפסיק את השמדת היהודים והציע כי הצבא הגרמני במערב, ובכלל זה בדנמרק ובנורווגיה, ייכנע לגנרל איזנהאואר, בעוד המלחמה במזרח נמשכת. ברור שהי', שכבר איבד כול מגע עם המציאות, חשב כי בעלות-הברית תשקולנה את מועמדותו כמנהיג סביר של גרמניה המתחדשת, ובמאי 1945 חלם אפילו על הקמת שלטון נאציונל-סוציאליסטי בשלזוויג-הולשטיין, שישא ויתן עם מעצמות המערב על בסיס של שוויון. משנודע להיטלר על בגידתו של הי' רתח מזעם, הוקיעו בצוואתו המדינית ושלל ממנו את כול תפקידיו. אפילו אדמירל דניץ, יורשו של היטלר בימים האחרונים למלחמה, דחה את שירותיו של הי'. עם כניעתה של גרמניה ניסה הי' להימלט בזהות שאולה אך נתפס בידי הבריטים, נאסר, והובא ללינבורג (Lüneburg). אך ב-23 במאי 1945, לפני שאפשר היה להעמידו למשפט, התאבד הי' בבליעת כמוסת רעל שהיתה מוסתרת בפיו.